

L. A. BILL No. XXXII OF 2024.

A BILL

**FURTHER TO AMEND THE MAHARASHTRA VALUE ADDED
TAX ACT, 2002.**

५ सन २०२४ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३२.

**महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ यात आणखी सुधारणा
करण्यासाठी विधेयक.**

२००५ चा **ज्याअर्थी**, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी, महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ यात
महा. ९. आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे; **त्याअर्थी**, भारतीय गणराज्याच्या पंच्याहत्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील
१० अधिनियम करण्यात येत आहे :—

संक्षिप्त नाव. १. या अधिनियमास, महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर (सुधारणा व विधीग्राह्यीकरण) अधिनियम, २०२४, असे म्हणावे.

सन २००५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९ याच्या कलम २ ची सुधारणा. ५ २. महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, “मुख्य अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम २ मधील,—

२००५ चा महा. ९.

(एक) खंड (२२) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल आणि तो, १ एप्रिल २००५ पासून ५ समाविष्ट करण्यात आला असल्याचे मानण्यात येईल :—

“(२२क) “किरकोळ विक्री केंद्र” याचा अर्थ, ज्यामध्ये, मोटार स्पिरीटची किरकोळ विक्री करण्यासाठी एक किंवा अधिक वितरण पंप पुरवण्यात आले आहेत असे भरण केंद्र, असा आहे.

स्पष्टीकरण.—या खंडाच्या प्रयोजनार्थ, “किरकोळ विक्री” या संज्ञेचा अर्थ, एका वेळी कोणत्याही एका ग्राहकास २५०० लिटरपेक्षा अधिक नसेल इतक्या मोटार स्पिरीटची विक्री १० करणे, असा आहे.”.

(दोन) खंड (२४) मधील, स्पष्टीकरणामध्ये, परिच्छेद (ख) मधील, उप-परिच्छेद (पाच) मध्ये, पुढील स्पष्टीकरण जादा दाखल करण्यात येईल आणि ते, १ एप्रिल २००५ पासून जादा दाखल करण्यात आले असल्याचे मानण्यात येईल:—

स्पष्टीकरण.—या उप-परिच्छेदाच्या प्रयोजनांसाठी, याद्वारे असे स्पष्ट करण्यात येते की, १५ त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या अन्य कोणत्याही कायद्यामध्ये अथवा कोणत्याही न्यायालयाच्या, न्यायाधिकरणाच्या किंवा प्राधिकरणाच्या कोणत्याही न्यायनिर्णयात, हुकूमनाम्यात किंवा आदेशात काहीही अंतर्भूत असले तरी, विधिसंस्थापित असलेला किंवा नसलेला, कोणताही संघ किंवा व्यक्तींचा निकाय आणि त्याचे सदस्य हे, दोन स्वतंत्र व्यक्ती असल्याचे मानण्यात येतील आणि परस्परांतील मालाचा पुरवठा हा, अशा एका व्यक्तीकडून दुसऱ्या व्यक्तीकडे करण्यात आला असल्याचे मानण्यात २० येईल;”.

सन २००५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९ याच्या कलम ३७ ची सुधारणा. ५ ३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३७ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील, “कोणत्याही संविदेत त्याविरुद्ध काहीही अंतर्भूत असले तरी, परंतु त्या त्या वेळेस अंमलात असलेल्या कोणत्याही केंद्रीय अधिनियमातील प्रथम भार निर्माण करण्यासंबंधीच्या कोणत्याही तरतुदीस अधीन राहून,” या मजकुराऐवजी, “त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही कायद्यात, किंवा कोणत्याही संविदेत एतद्विरुद्ध काहीही अंतर्भूत असले २५ तरी,” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल आणि तो, १ एप्रिल २००५ पासून दाखल करण्यात आला असल्याचे मानण्यात येईल.

विधीग्राह्यीकरण व व्यावृत्ती. ४. (१) कोणत्याही न्यायालयाच्या किंवा न्यायाधिकरणाच्या कोणत्याही न्यायनिर्णयात, हुकूमनाम्यात किंवा आदेशात एतद्विरुद्ध काहीही अंतर्भूत असले तरी, १ एप्रिल २००५ रोजी सुरू होणाऱ्या आणि महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर (सुधारणा व विधीग्राह्यीकरण) अधिनियम, २०२४ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, “उक्त अधिनियम” असा केला आहे) याच्या प्रारंभाच्या दिनांकाच्या लागतपूर्वीच्या दिनांकास संपणाऱ्या कालावधीमध्ये, महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ (यात यापुढे, या कलमात, ज्याचा निर्देश, “मूल्यवर्धित कर अधिनियम” असा केला आहे) याच्या आणि मूल्यवर्धित कर अधिनियमाच्या कलम ४१ च्या पोट-कलम (४) च्या खंड (ख) अन्वये काढलेली शासकीय अधिसूचना, वित्त विभाग, क्र. मूल्यवर्धित कर. १५०६/प्र.क्र.-१३५-ब/कराधान-१, दिनांक ३० नोव्हेंबर २००६ याच्या तरतुदींन्वये कोणत्याही विक्रेत्याने किंवा व्यक्तीने केलेल्या विक्रीच्या किंवा खरेदीच्या बाबतीत केलेले कराचे कोणतेही निर्धारण, अपील, पुनर्विलोकन, आकारणी किंवा संकलन, अथवा अशा निर्धारणाच्या, अपिलाच्या, पुनर्विलोकनाच्या, आकारणीच्या किंवा संकलनाच्या संबंधात हाती घेतलेली कोणतीही कारवाई किंवा केलेली गोष्ट ही, जणू काही, असे निर्धारण, पुनर्विलोकन, आकारणी किंवा संकलन अथवा अशी कारवाई किंवा गोष्ट ही, उक्त अधिनियमाद्वारे सुधारणा केलेल्या मूल्यवर्धित कर अधिनियमान्वये यथोचितरीत्या करण्यात आली होती, हाती घेण्यात आली होती किंवा ४०

२०२४ चा महा.

२००५ चा महा. ९.

करण्यात आली होती असे समजून वैध असल्याचे व अंमलात असल्याचे मानण्यात येईल, आणि त्यानुसार,—

(क) अशा कोणत्याही कराचे निर्धारण, अपील, पुनर्विलोकन, आकारणी किंवा संकलन या संबंधात, राज्य शासनाने किंवा राज्य शासनाच्या कोणत्याही अधिकाऱ्याने किंवा इतर कोणत्याही प्राधिकाऱ्याने केलेल्या किंवा हाती घेतलेल्या सर्व कृती, कार्यवाह्या किंवा गोष्टी या, सर्व प्रयोजनांसाठी, कायदानुसार करण्यात आल्या असल्याचे किंवा हाती घेण्यात आल्या असल्याचे आणि नेहमीकरिता करण्यात आल्या असल्याचे किंवा हाती घेण्यात आल्या असल्याचे मानण्यात येईल;

(ख) अशा प्रकारे प्रदान केलेल्या कोणत्याही कराच्या परताव्यासाठी, कोणत्याही न्यायालयात किंवा कोणत्याही न्यायाधिकरणासमोर, अधिकाऱ्यासमोर किंवा इतर प्राधिकाऱ्यासमोर कोणताही दावा, अपील, अर्ज किंवा इतर कार्यवाह्या दाखल करण्यात येणार नाहीत किंवा चालविता येणार नाहीत किंवा चालू राहणार नाहीत; आणि

(ग) कोणतेही न्यायालय, न्यायाधिकरण, अधिकारी किंवा इतर प्राधिकारी, अशा कोणत्याही कराच्या परताव्याचा निर्देश देणारा कोणताही हुकूमनामा किंवा आदेश अंमलात आणणार नाही.

(२) शंका निरसनार्थ, याद्वारे असे घोषित करण्यात येते की, पोट-कलम (१) मधील कोणत्याही गोष्टीचा, एखाद्या व्यक्तीला,-

(क) पोट-कलम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या कराच्या कोणत्याही निर्धारणाच्या, अपिलाच्या, पुनर्विलोकनाच्या, आकारणीच्या किंवा संकलनाच्या बाबतीत, उक्त अधिनियमाद्वारे सुधारणा केलेल्या, मूल्यवर्धित कर अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार, हरकत घेण्यापासून; किंवा

(ख) उक्त अधिनियमाद्वारे सुधारणा केलेल्या, मूल्यवर्धित कर अधिनियमान्वये कराच्या स्वरूपात तिच्याकडून येणे असलेल्या रकमेपेक्षा तिने अधिक प्रदान केलेल्या कोणत्याही कराच्या परताव्याची हक्कमागणी करण्यापासून,

प्रतिबंध होतो असा अन्वयार्थ लावण्यात येणार नाही.

उद्देश व कारणे यांचे निवेदन

“घाऊक पुरवठा करणाऱ्या (बंकर्स सप्लायर्स)” व्यापाऱ्यांनी, सागरी जलयानांना केलेली मोटार स्पिरिटची विक्री ही, किरकोळ विक्री केंद्रातून केलेली किरकोळ विक्री आहे असा दावा करून, अशा मोटार स्पिरिटच्या विक्रीवरील संपूर्ण मूल्यवर्धित कर प्रदान करण्यातून, महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ (२००५ चा महा. ९) (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, “उक्त अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम ४१ च्या पोट-कलम (४) च्या खंड (ख) अन्वये महाराष्ट्र शासनाने काढलेली शासकीय अधिसूचना, वित्त विभाग, क्रमांक मूल्यवर्धित कर - १५०६ / प्र. क्र. १३५-ब / कराधान-१, दिनांक ३० नोव्हेंबर, २००६ या अन्वये, १ एप्रिल २००५ पासून सूट मिळण्याची हक्कमागणी केली आहे.

विभागाचे असे मत आहे की, मोटार स्पिरिटची अशी विक्री ही, उक्त अधिसूचनेन्वये योजिल्याप्रमाणे, किरकोळ विक्री केंद्रातून केलेली किरकोळ विक्री नाही आणि म्हणून, अशा विक्रीवर, मूल्यवर्धित कर आकारला जात आहे. असे विक्रेते, पेट्रोलियम उत्पादने (निर्मिती, साठवणूक व पुरवठा यांचे परिरक्षण) आदेश, १९९९ यामध्ये व्याख्या केलेल्या “किरकोळ विक्री केंद्र” या व्याख्येअंतर्गत येत नाहीत या कारणावरून अशा व्यापाऱ्यांची सूट देण्याची हक्कमागणी विभागाने नाकारली आहे.

२. महाराष्ट्र विक्रीकर न्यायाधिकरण, मुंबई याने, मेसर्स भांभानी शिपिंग कंपनी लिमिटेड विरुद्ध महाराष्ट्र शासन या प्रकरणातील, त्याच्या दिनांक १२ डिसेंबर २०२२ च्या न्यायनिर्णयाद्वारे, व्यापाऱ्यांची उक्त हक्क मागणी कायम केली आणि असा निर्णय दिला की, उक्त आदेशामध्ये व्याख्या केलेल्या “किरकोळ विक्री केंद्र” या उक्त व्याख्येचा, उक्त अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी वापर केला जाऊ शकत नाही.

म्हणून, अशा किरकोळ विक्रीवर मूल्यवर्धित कर आकारण्याच्या आणि त्यासाठी विधिग्राह्यीकरण तरतुदी करण्याकरिता तरतूद करण्याच्या दृष्टीने, उक्त अधिनियमामध्ये, विशेषतः, त्याच्या सुधारणा कलम २ मध्ये करून, किरकोळ विक्रीच्या स्पष्टीकरणासह “किरकोळ विक्री केंद्र” या संज्ञेची व्याख्या, दिनांक १ एप्रिल, २००५ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने समाविष्ट करण्याचे प्रस्तावित केले आहे.

३. मूल्यवर्धित कर आकारण्याच्या प्रयोजनार्थ, विधिसंस्थापित असलेल्या किंवा नसलेल्या, कोणत्याही संघाने किंवा व्यक्तींच्या निकायाने मालाचा पुरवठा करण्याशी संबंधित असणाऱ्या तरतुदींमध्ये अधिक सुस्पष्टता आणण्याच्या दृष्टीने, महाराष्ट्र वस्तु व सेवा कर अधिनियम, २०१७ (२०१७ चा महा. ४३) यामध्ये अंतर्भूत केलेल्या स्पष्टीकरणाच्या धर्तीवर, उक्त अधिनियमाच्या कलम २ च्या खंड (२४) मध्ये सुयोग्य स्पष्टीकरण समाविष्ट करण्याचे प्रस्तावित केले आहे.

४. व्यापाऱ्यांच्या मालमत्तेवरील प्रथम भार म्हणून उक्त अधिनियमान्वये प्रदेय असलेल्या देय रकमांसाठी तरतूद असलेल्या उक्त अधिनियमाच्या कलम ३७ मध्ये अशा देय रकमांची वसुली करण्यासाठी उपाययोजना करण्याच्या दृष्टीने, सुधारणा करणे देखील इष्ट आहे असे वाटते.

५. वरील उद्दिष्टे साध्य करणे, हा या विधेयकाचा हेतू आहे.

नागपूर,

दिनांक १६ डिसेंबर, २०२४.

देवेंद्र फडणवीस,

मुख्यमंत्री.

वित्तीय ज्ञापन

या विधेयकाच्या खंड ३ मध्ये, जो व्यापारी, कर प्रदान करण्यास पात्र आहे अशा व्यापाऱ्याच्या मालमत्तेवर प्रथम भार निर्माण करण्याच्या दृष्टीने, महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ (२००५ चा महा. ९) याच्या कलम ३७ ची सुधारणा करण्यासाठी तरतूद केली आहे.

हे विधेयक, राज्य विधानमंडळाचा अधिनियम म्हणून अधिनियमित झाल्यावर, राज्याच्या एकत्रित निधीमधून करावयाच्या आवर्ती किंवा अनावर्ती खर्चाचा अंतर्भाव होईल अशी कोणतीही तरतूद, या विधेयकात नाही.

भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २०७ अन्वये राज्यपालांची शिफारस

(महाराष्ट्र शासन, विधी व न्याय विभाग, आदेशाची प्रत)

भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २०७ याच्या खंड (१) अन्वये महाराष्ट्राच्या राज्यपालांना प्रदान करण्यात आलेल्या शक्तींचा वापर करून, ते महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर (सुधारणा व विधीग्राह्यीकरण) विधेयक, २०२४ पुरःस्थापनार्थ घेण्याबाबत महाराष्ट्र विधानसभेस शिफारस करित आहेत.

सन २०२४ चे वि.स.वि. क्रमांक ३२ - महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर (सुधारणा आणि विधिग्राहगीकरण विधेयक, २०२४ याचे परिशिष्ट.

(महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ यातील उतारे)

(सन २००५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९)

१.	**	**	**
२.	या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर--		
(३) ते (२३)	**	**	**

व्याख्या.

(२४) 'विक्री' याचा अर्थ, रोख रकमेच्या किंवा विलंबित प्रदानाच्या बदल्यात किंवा इतर कोणताही मौल्यवान मोबदला घेऊन राज्यात केलेली मालाची विक्री, असा आहे. परंतु त्यात, गहाण, तारणगहाण, भार किंवा तारण यांचा समावेश होत नाही आणि "विकणे." "विकत घेणे" व "खरेदी करणे" या शब्दांचा व्याकरणिकदृष्ट्या त्यात होणारे सर्व फेरफार व तत्सम संज्ञा धरून, त्याप्रमाणेच अर्थ लावण्यात येईल.

स्पष्टीकरण.—या खंडाच्या प्रयोजनार्थ,—

(क) राज्यातील विक्रीत, केंद्रीय विक्रीकर अधिनियम, १९५६ याचे कलम ४ यात निर्दिष्ट केलेल्या तत्त्वांप्रमाणे, जी विक्री राज्यात झालेली विक्री आहे असे ठरविण्यात आले असेल, त्या विक्रीचा समावेश होतो

(ख) (एक) रोख रक्कम, विलंबित प्रदान किंवा इतर मौल्यवान मोबदला यांसाठी कोणत्याही मालातील मालमत्तेचे, कंत्राटाला अनुलक्षून असेल ते खेरीजकरून, हस्तांतरण;

(दोन) ^१[कार्यकंत्राट म्हणजे रोख रक्कम, विलंबित प्रदान किंवा इतर किंमतयोग्य मोबदला याच्या बदल्यात कोणत्याही जंगम वा स्थावर मालमत्तेचे बांधकाम, उभारणी (Construction), निर्मिती, संस्करण, रचना, उभारणी (Installation), स्थापना, जोडणी, सुधारणा, फेरबदल, दुरुस्ती अथवा कार्यान्वयन इत्यादी कामे पार पाडण्याकरिता करण्यात आलेला कोणताही करार याच्या]अंमलबजावणीत अंतर्भूत असलेल्या मालातील (मालाच्या स्वरूपातील असो किंवा अन्य स्वरूपातील असो) मालमत्तेचे हस्तांतरण;

(तीन) भाडेखरेदी तत्त्वावर किंवा हप्त्यांनी रक्कम देण्याच्या कोणत्याही पद्धतीने केलेला मालाचा बटवडा;

(चार) रोख रक्कम, विलंबित प्रदान किंवा इतर मौल्यवान मोबदला यासाठी (विनिर्दिष्ट कालावधीसाठी असो अथवा नसो) कोणत्याही प्रयोजनाकरिता कोणत्याही मालाच्या वापराच्या हक्काचे हस्तांतरण;

(पाच) रोख रक्कम, विलंबित प्रदान किंवा इतर मौल्यवान मोबदला यासाठी, कोणत्याही संघटनेने किंवा विधि संस्थापित असलेल्या वा नसलेल्या, व्यक्तींच्या निकायाने तिच्या सदस्याला केलेला मालाचा पुरवठा;

(सहा) कोणत्याही सेवेच्या स्वरूपात किंवा कोणत्याही सेवेचा भाग म्हणून किंवा इतर कोणत्याही रीतीने अन्नपदार्थ किंवा मानवी वापरासाठी असलेली इतर कोणतीही वस्तू किंवा कोणतेही पेय (मग ते मादक असो अथवा नसो) असलेल्या वस्तूंचा केलेला पुरवठा किंवा दिलेली सेवा, जेव्हा रोख रकमेसाठी, विलंबित प्रदानासाठी किंवा इतर मौल्यवान मोबदल्यासाठी दिलेली असेल तेव्हा असा पुरवठा;

(२५) ते (३५)	**	**	**
--------------	----	----	----

^१ या बाबी विक्री असल्याचे मानण्यात येईल.

३. ते ३६.

**

**

**

या ३७. (१) कोणत्याही संविदेत त्याविरूद्ध काहीही अंतर्भूत असले तरी, परंतु त्यावेळी अंमलात असलेल्या अधिनियमाखालील कोणत्याही केंद्रीय अधिनियमातील प्रथम भार निर्माण करण्यासंबंधीच्या कोणत्याही तरतुदीस अधीन राहून, दायित्व हा प्रथम भार या अधिनियमान्वये एखाद्या व्यापाऱ्याकडून किंवा अन्य कोणत्याही व्यक्तीकडून देय असलेली कोणतीही कराची, शास्तीची, व्याजाची रक्कम, समपहत रक्कम, दंडाची किंवा अन्य कोणतीही रक्कम ही. त्या व्यापाऱ्याच्या किंवा, यथास्थिती, व्यक्तीच्या मालमतेवरील प्रथम भार असेल

(२)

**

**

**

३८. (ते) ९८.

**

**

**

अनुसूची

**

**

**

[सन २०२४ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३२.]

[महाराष्ट्र मूल्यवर्धित कर अधिनियम, २००२ यात आणखी
सुधारणा करण्यासाठी विधेयक.]

[श्री. देवेद्र फडणवीस, ^५
मुख्यमंत्री]

जितेंद्र भोळे,
सचिव (१) (कार्यभार),
महाराष्ट्र विधानसभा.